

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาปัญหาและแนวทางการดำเนินงานการป้องกันยาเสพติด ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ในด้านการให้ความรู้เรื่อง ยาเสพติด การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการป้องกันยาเสพติด และการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนพัฒนาตนเอง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. ความหมายของยาเสพติด
2. ประเภทของยาเสพติด
3. แนวคิดและทิศทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)
4. นโยบาย มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ
5. บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในการป้องกันยาเสพติด
6. สภาพปัญหา ยาเสพติดในปัจจุบันของเขตการศึกษา 12
7. แนวคิดและทิศทางการแก้ไขปัญหายาเสพติด เขตการศึกษา 12
8. สาเหตุของการติดยาเสพติดของนักเรียน
9. สถิติที่สำคัญเกี่ยวกับสารเสพติด
10. หลักการป้องกันยาเสพติด
  - 10.1 การให้การศึกษากิจกรรมทางเลือก และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
  - 10.2 การพัฒนาระบบการบริหาร การพัฒนาบุคลากร และสารสนเทศ
  - 10.3 การป้องกัน บำบัด และฟื้นฟูสมรรถภาพ
  - 10.4 ความร่วมมือกับต่างประเทศหรือหน่วยงานอื่น
  - 10.5 งานวิจัยและประเมินผล
11. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของยาเสพติด

1. ยาเสพติดตามความหมายในพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 ซึ่งปรากฏใน มาตรา 8 กำหนดไว้ดังนี้ ยาเสพติด คือ สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้ว จะเกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องการเพิ่มขนาดการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง รวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรา และกฎหมายว่าด้วยยาที่มีสารเสพติดผสมอยู่

2. ยาเสพติดตามความหมายของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญยาเสพติด องค์การอนามัยโลก ได้ให้คำจำกัดความของยาเสพติดว่า สารใดก็ตามเมื่อรับเข้าสู่ร่างกายแล้ว โดยการกิน ฉีด หรือสูดดม ก็ตาม แล้วทำให้มีผลต่อร่างกายและจิตใจของผู้ใช้สารนี้ เรียกว่า ยาเสพติด และต้องมีลักษณะดังนี้

- 2.1 ผู้ใช้ยานี้แล้วจะต้องเพิ่มขนาดอยู่ตลอดเวลา
- 2.2 เมื่อหยุดใช้ยา ก็จะทำให้เกิดอาการอดยา
- 2.3 ถ้าใช้เป็นเวลานาน จะเกิดความต้องการยามากขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 2.4 เกิดผลร้ายต่อสุขภาพในระยะยาว

ประเภทของยาเสพติด

ยาเสพติดแบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ โดยยึดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. แหล่งที่มา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ยาเสพติดธรรมชาติ (natural drugs) เป็นยาเสพติดที่สกัดได้จากพืชบางชนิด หรือนำมาดัดแปลงด้วยกรรมวิธีอื่น ๆ เพื่อให้สะดวกสบายต่อการใช้ เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ไบกระท่อม กัญชา เป็นต้น

1.2 ยาเสพติดสังเคราะห์ (synthetic drugs) เป็นยาเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี และนำมาแทนยาเสพติดที่ได้จากธรรมชาติ เพราะมีสารเคมีบางชนิดที่ทำให้เสพแล้วติดผสมอยู่ เช่น แอล.เอส.ดี. เมธาโดฟ เพริดีน ไฟเซปโดน เป็นต้น

2. การออกฤทธิ์ของยาเสพติดที่มีผลต่อระบบประสาทของร่างกาย แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

2.1 ประเภทกดประสาท (depressants) เป็นยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ในทางกดหรือระงับประสาท รวมทั้งยาจำพวกบาร์บิทูเรตและยานอนหลับ ยาเสพติดส่วนมากเป็นพวกกดประสาท เช่น ผีน มอร์ฟิน

2.2 ประเภทกระตุ้นประสาท (stimulants) เป็นยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ในทางกระตุ้นเร่งเร้าประสาทและสมองในขณะที่ยาออกฤทธิ์ เช่น แอมเฟตามีน โคคาอิน คาเฟอีน เป็นต้น

2.3 ประเภทหลอนประสาท (hallucinogenic) เป็นยาจำพวกที่ทำให้เกิดความรู้สึกในทางสัมผัสประสาทโดยไม่มีสิ่งเกิดขึ้นจริง เป็นการหลอนตัวเอง เช่น แอล.เอส.ดี., อี.เอ็ม.ที., เอส.ที.พี., และเมสคาลิน เป็นต้น

2.4 ประเภทออกฤทธิ์หลายอย่าง (mixed) ยาเสพติดหลายประเภทที่เสพยาแล้วจะออกฤทธิ์หลายอย่าง เช่น กัญชา การเสพยาในระยะแรก ๆ จะออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท แต่ถ้าเสพยามากจะออกฤทธิ์ทำให้เกิดประสาทหลอน เกิดความผิดปกติทางสายตา หรือยาเสพติดประเภทแอลกอฮอล์ ถ้าเสพน้อยจะกระตุ้นประสาท แต่ถ้าเสพมากจะกดประสาท เป็นต้น

3. ทางการแพทย์ แบ่งยาเสพติดออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

3.1 ประเภทฝิ่นและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากฝิ่น เช่น มอร์ฟิน เฮโรอิน โคเคอิน ตลอดจนสารสังเคราะห์อื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ เฟซีดีน เมธาโดฟ ไฟเซปโตน เป็นต้น

3.2 ประเภทกดประสาทหรือกลุ่มประสาท เช่น ฟีนอบาบิทอน ทูอินาล เซคโคนาล โซเดียมซอนเนอริล และยานอนหลับอื่น ๆ ได้แก่ โพรไมด์ คลอโรก-โซเตรท พารา-ดีไฮด์ กูลตาไมด์ และเมตาไกลอน เป็นต้น

3.3 ประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน โคคาอิน และไบกระท่อม เป็นต้น

3.4 ประเภทหลอนประสาท เช่น กัญชา แอล.เอส.ดี., ดี.เอ็ม.ที., เมสคาลิน และเห็ดบางชนิด เป็นต้น

3.5 แอลกอฮอล์ เช่น เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ เช่น เบียร์ กระแช่ เป็นต้น

4. องค์การอนามัยโลก แบ่งยาเสพติดออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่

4.1 ประเภทมอร์ฟิน เช่น ผีน ผลิตภัณฑ์จากฝิ่น มอร์ฟิน อนุพันธ์ของมอร์ฟิน เช่น เฮโรอิน รวมทั้งสารสังเคราะห์ที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟิน เช่น Pethidine, Methadone, Dextromoramide ฯลฯ

4.2 ประเภทบาร์บิทูเรต เช่น Pentobarbitone, Anyobarbitone, Quinailasliks, Barbiturates ชนิดอื่น ๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงพวก Paraldehyde, Chloralhydrate, Hyprobamate

4.3 ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น Ethyl-alcohol เบียร์ สุรา ไวน์ เป็นต้น

- 4.4 ประเภทแอมเฟตามีน เช่น Amphetamine, Dexamphetamine
- 4.5 ประเภทโคเคน เช่น โบโคคาและโคเคอิน
- 4.6 ประเภทกัญชา เช่น โบกัญชา และยาจากยอดช่อดอกกัญชา
- 4.7 ประเภทใบกระท่อม เช่น ใบกระท่อม
- 4.8 ประเภทหลอนประสาท เช่น เห็ดขี้ควาย ถ้ำโพง Lysergic acid,

Dimethyryptamine, Alropinelike drugs เป็นต้น

5. พระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 แบ่งยาเสพติดออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

- 5.1 ประเภท 1 ยาเสพติดชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน อาซิทอร์ฟิน เป็นต้น
- 5.2 ประเภท 2 ยาเสพติดทั่วไป เช่น มอร์ฟิน โคลาอิน โคเคอินและฝิ่นยา
- 5.3 ประเภท 3 ยาเสพติดที่มียาเสพติดประเภทที่ 2 เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย ตามที่

ได้ขึ้นทะเบียนตำรับยาไว้ตามมาตรา 43 เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอิน เป็นต้น

5.4 ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซโคแอนไฮโดรต์ อาเซติลคลอไรด์ เป็นต้น

5.5 ประเภท 5 ยาเสพติดที่มีได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึง 4 เช่น กัญชา กระท่อม เป็นต้น (เรื่องชัช บุญศักดิ์, 2527)

แนวคิดและทิศทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

การป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับที่ 8 ใช้ยุทธศาสตร์การลดอุปสงค์สารเสพติดควบคู่ไปกับการลดอุปทานสารเสพติด โดยจะเน้นที่มาตรการป้องกันสารเสพติดเป็นสำคัญ สำหรับการแก้ปัญหาในพื้นที่ให้ดำเนินการในลักษณะผสมผสานระหว่างมาตรการป้องกันสารเสพติด มาตรการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาตรการปราบปรามสารเสพติด และมาตรการควบคุมพืชเสพติด ตามสภาพปัญหาในพื้นที่ โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังนี้

1. แนวคิดและทิศทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด

1.1 ส่งเสริมบทบาทของสถาบันในสังคม อาทิ สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา สถาบันครอบครัว และสถาบันชุมชน ให้ตระหนักถึงปัญหาและมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด ภายใต้พื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดย

1.1.1 ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้สถาบันทางศาสนาทุกศาสนา ให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยเฉพาะการป้องกันและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

1.1.2 เสริมสร้างศักยภาพให้สถาบันทางการศึกษาทุกแห่งมีกิจกรรมในการ
แก้ไขปัญหาสารเสพติดที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมทางการป้องกันสารเสพติด

1.1.3 เน้นบทบาทของบิดา มารดา โดยสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
และวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในครอบครัว

1.1.4 สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มในชุมชน มีการวางแผนในชุมชนร่วมกัน
และกำหนดกฎเกณฑ์ของชุมชนในการดูแลปัญหาสารเสพติดภายในชุมชน โดยคำนึงถึงภูมิปัญญา
และวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.1.5 ใช้กระบวนการทางด้านประชาสัมพันธ์ในเชิงกว้าง โดยผ่านสื่อต่าง ๆ
ที่สอดคล้องกับกลุ่มประชากรและท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักในปัญหาสารเสพติด และสร้าง
แนวร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด

1.2 ประสานและผนึกกำลังระหว่างองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนา
ภาคเอกชนและองค์กรประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันถึงปัญหา และร่วมกัน
ดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดย

1.2.1 สนับสนุนให้เกิดกระบวนการประสานและผนึกกำลังระหว่างองค์กร
ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาภาคเอกชน และองค์กรประชาชนในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาสารเสพติดอย่างต่อเนื่อง

1.2.2 เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาสารเสพติด
ตลอดจนเชิญชวนให้เจ้าของสถานประกอบการ เจ้าของธุรกิจ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยเฉพาะในด้านการป้องกันสารเสพติด

1.2.3 สนับสนุนและผลักดันให้องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรประชาชน
กลุ่มอาสาสมัครและผู้นำตามธรรมชาติ ที่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดอย่าง
ชัดเจนและต่อเนื่อง

1.2.4 สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และตระหนักใน
ปัญหาที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ภายในองค์กรและระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการ
ประสานและผนึกกำลังในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยคำนึงถึงการ
ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

1.2.5 ปรับปรุงกฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้สนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วม
ขององค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาภาคเอกชน และองค์กรประชาชน

1.2.6 สนับสนุนวิชาการและข้อมูลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดให้ถึงระดับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.3 คำสั่งถึงการผสมผสานระหว่างสถานการณ์ สภาพปัญหา และการแก้ไขปัญหาในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอื่น ๆ กับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสอดคล้องและทันต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดย

1.3.1 ปรับปรุงกระบวนการในการจัดทำแผนและการกำหนดกิจกรรมให้มีลักษณะเชิงรุก เพื่อรองรับปัญหาสารเสพติดที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสภาพข้อเท็จจริงและแนวทางการดำเนินงานของมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ

1.3.2 ปรับปรุงวิธีการและเทคนิคในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดให้มีประสิทธิภาพตามสภาพของข้อเท็จจริง และแนวทางการดำเนินงานของมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ

1.3.3 ปรับปรุงวิธีการและเทคนิคในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดให้มีประสิทธิภาพตามสภาพของข้อเท็จจริง และสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ

1.4 สร้างความเข้มแข็งและความต่อเนื่องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา ด้วยการใช้รูปแบบที่ผสมผสานการดำเนินงานและประสานความร่วมมือของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งนี้ เน้นที่การพัฒนากระบวนการหลักสูตร ผู้สอน และวิธีการในการเรียนการสอน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดย

1.4.1 ใช้รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดที่ผสมผสานการดำเนินงานระหว่างมาตรการป้องกันสารเสพติด มาตรการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และมาตรการปราบปรามสารเสพติด โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกสถาบันการศึกษาในเรื่องของการปราบปรามสารเสพติด

1.4.2 พัฒนาให้มีหลักสูตรเฉพาะในเรื่องของสารเสพติด โดยครอบคลุมถึงกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต และการจัดตั้งกลุ่มองค์กรเยาวชนเพื่อรณรงค์ป้องกันสารเสพติด ทั้งนี้ หากเป็นไปได้ให้มีการกำหนดหลักสูตรภาคบังคับ

1.4.3 พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด และกระบวนการตัดสินใจ ตลอดจนสร้างเจตคติต่อต้านสารเสพติด สิ่งเสพติด และสิ่งมีนเมาต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางศีลธรรมและจริยธรรม

1.4.4 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยนำเทคนิคการผลิตสื่อทางการตลาดมาประยุกต์ใช้

1.5 พัฒนาระบบการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสารเสพติดทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ ระบบสมัครใจ ระบบต้องโทษ และระบบบังคับบำบัด ทั้งนี้ให้เน้นที่คุณภาพบริการและการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการป้องกันการติดสารเสพติดซ้ำ โดย

1.5.1 พัฒนาและส่งเสริมให้มีการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพครบทุกตัวยา และครบทุกขั้นตอน โดยเน้นที่คุณภาพบริการ

1.5.2 ส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ติดยาเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพโดยใช้กลยุทธ์ในเชิงรุก อาทิ การค้นหาผู้ติดสารเสพติดในชุมชน การให้บริการเคลื่อนที่

1.5.3 ตระหนักและป้องกันการติดสารเสพติดซ้ำ โดยอาศัยความร่วมมือจากสถาบันครอบครัวและชุมชน

1.5.4 เร่งรัดและส่งเสริมให้มีการดำเนินการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสารเสพติด พ.ศ. 2534

1.5.5 พัฒนาความรู้และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

1.6 เร่งรัดและขยายการดำเนินงานปราบปรามสารเสพติดของหน่วยปราบปรามให้ครอบคลุมทั้งการปราบปรามผู้ค้ารายใหญ่และผู้ค้ารายย่อย โดยให้ความสำคัญกับการคัดเลือคนุคคลในการปฏิบัติงาน โดย

1.6.1 มุ่งปราบปรามตัวการผู้ที่ทำให้ปัญหาสารเสพติดขยายตัว ผู้สนับสนุนและผู้มีอิทธิพลที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการค้าสารเสพติด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและต่างประเทศ

1.6.2 กำหนดให้มีหน่วยงานด้านปราบปรามในระดับจังหวัดทุกจังหวัดที่มีบุคลากรและอุปกรณ์ที่ชัดเจน

1.6.3 ประสานงานกับตำรวจในการร่วมมือกันปราบปรามสารเสพติด

1.6.4 ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมการปราบปรามสารเสพติด ตลอดจนประสานให้เกิดการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ตามโทษที่ระบุในกฎหมาย

1.6.5 แสวงหาความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนในการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการปราบปรามสารเสพติด โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนผู้ให้ข้อมูลข่าวสารเป็นสำคัญ

1.6.6 กำหนดมาตรการและวิธีการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด

1.7 ส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสารเสพติด ตลอดจนรับรู้ถึงการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านสื่อต่าง ๆ โดย

1.7.1 ปรับปรุงกระบวนการและวิธีการในการเผยแพร่ โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการผลิตสื่อทางการตลาด เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาและอันตรายของสารเสพติด สร้างความเข้าใจในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้งในแง่ของวิธีการทางกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ และสร้างกระแสความรู้ในการต่อต้านสารเสพติด

1.7.2 พัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยหลีกเลี่ยงการใช้สื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนสนับสนุนให้ปัญหายาเสพติดขยายตัว

2. แนวคิดและทิศทางการบริหารจัดการ

2.1 ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการกระจายการมีส่วนร่วมในการวางแผนลงไปในระดับภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้มีการวางแผนที่สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของแต่ละพื้นที่ชุมชน โดย

2.1.1 สนับสนุนให้เกิดระบบการบริหารและดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่โดยเร่งรัด ให้กระจายอำนาจการตัดสินใจ การบริหาร และดำเนินการไปสู่ระดับภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนมากยิ่งขึ้น

2.1.2 สนับสนุนให้มีการวางแผนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล เทศบาล สุขาภิบาล และชุมชน โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาของพื้นที่ และความต้องการของชุมชน

2.1.3 พัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และสนับสนุนข้อมูล ข่าวสารให้ทั่วถึงทั้งในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบที่ชัดเจน

2.2 พัฒนาและปรับปรุงกลไก และกฎระเบียบต่าง ๆ ให้ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคเอกชน และองค์กรประชาชน

2.3 ให้ความสำคัญกับบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยสนับสนุนในด้านขวัญและกำลังใจในการทำงานด้านการพัฒนาที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้าใจ ร่วมใจ และสร้างทัศนคติ ตลอดจนจริยธรรมที่ดีในการทำงาน

2.4 พัฒนาระบบการบริหารและการจัดการ ที่สามารถประสานและสนับสนุน การดำเนินงานในลักษณะแผนงานของฝ่ายต่าง ๆ ให้สามารถผนึกกำลังการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย

2.4.1 กำหนดองค์การรับผิดชอบในการประสานงานที่ชัดเจนในระดับภูมิภาค ท้องถิ่นและชุมชน โดยให้ความสำคัญกับองค์กรในระดับที่มีผลต่อการดำเนินงานมากที่สุด

2.4.2 สร้างเครือข่ายการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงาน ธุรกิจเอกชน และหน่วยงานพัฒนาภาคเอกชน เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการร่วมมือผนึกกำลังและประสานทรัพยากรในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในพื้นที่

2.4.3 สนับสนุนงบประมาณเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดให้มีความชัดเจน และสามารถสนับสนุนให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.4 พัฒนาระบบการติดตาม ประเมินผล และตรวจสอบการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนสร้างความถูกต้องชอบธรรมในการปฏิบัติงาน

2.4.5 พัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันและแก้ไขปัญหา สารเสพติดโดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน

นโยบาย มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันสารเสพติดของ กระทรวงศึกษาธิการ

นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในกลุ่มเยาวชนวัยเรียน ทั้งในและนอก สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับแผนพัฒนาระยะที่ 8 นั้น ยังคงอาศัยยุทธศาสตร์ การลดอุปสงค์ (demand reduction) เช่นเดียวกับการดำเนินงานในแผนระยะที่ 7 ที่ผ่านมา แต่เน้น ในประเด็นของการพัฒนาคุณภาพ กระบวนการดำเนินงานและการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ดังนั้นคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงเห็นชอบให้กำหนดนโยบายด้านการป้องกันสารเสพติด ดังต่อไปนี้

นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

1. ให้สถานศึกษาทุกแห่งถือว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติดในกลุ่ม นักเรียน นักศึกษา เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้รวมถึงภาระ หน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลนักเรียน นักศึกษาที่ติดสารเสพติดด้วย

2. ให้ดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนครบวงจร นับตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร สื่อ วิธีการสอน และกิจกรรมของสถานศึกษา เน้นการฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเยาวชน เพื่อผลทางการพัฒนาบุคลิกภาพ และการตัดสินใจเลือกพฤติกรรม
3. สนับสนุนให้สถานศึกษาทุกสังกัดจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ตลอดจนกิจกรรมทางเลือกอื่น ๆ เน้นการให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างไปในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัย เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามัคคีในหมู่คณะ
4. ส่งเสริมให้สถานศึกษาปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานศึกษา ให้เยาวชนในสถานศึกษามีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มที่
5. ให้มีการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการ ตลอดจนการสนับสนุนทางวิชาการ รวมทั้งการสอดส่องดูแลเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา เน้นการทำงานในระบบเครือข่าย

มาตรการป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา เป็นนโยบายสำคัญและเร่งด่วนที่ทุกหน่วยงานในสังกัดจะต้องร่วมมือกันดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องตลอดมา ทั้งนี้ได้มีการจัดทำแผนป้องกันสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540 – 2544) เป็นแผนหลัก 5 ปี โดยยึดกรอบนโยบายตามแผนป้องกันยาเสพติดของประเทศตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งถือเป็นมาตรการป้องกันและปราบปรามการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา และในแผนดังกล่าวได้กำหนดแผนงานหลักไว้ดังนี้

1. งานการให้การศึกษา และเผยแพร่ความรู้ การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งที่จะใช้กระบวนการทางการศึกษาและฝึกอบรมเป็นมาตรการหลักในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาสารเสพติด สร้างความตระหนักในปัญหาและภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม และเสริมสร้างทักษะในการเลือกทางดำรงชีวิตที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการติดยาเสพติด

2. แผนงานพัฒนาสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางเลือก การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งที่การให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่เยาวชนสามารถเจริญเติบโตได้ตามธรรมชาติ และสามารถมีพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ และร่างกายได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมทางกายที่ดี เช่น การมีสถานที่ร่มรื่นสวยงาม ปราศจากสิ่งรบกวนและปลอดภัย สภาพสังคมที่มีทางเลือกที่สร้างสรรค์ไว้รองรับความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเพียงพอ

3. แผนงานพัฒนาการบริหารและการจัดการ การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งให้การให้สถานศึกษาพัฒนาโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ให้มีระบบที่เหมาะสมมีการประสานงานเป็นเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ

4. แผนงานพัฒนาบุคลากร การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งที่จะส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา และฝึกอบรมแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเป็นแกนนำในการดำเนินงานได้

5. แผนงานจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งเก็บรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และสถิติต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนและการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดของสถานศึกษา รวมถึงสนับสนุนให้มีการจัดบริการและแนะแนวแก่นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และบิดามารดา ในลักษณะเป็นกลุ่ม และให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

6. แผนงานรณรงค์ป้องกันสารเสพติด การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งเผยแพร่ความรู้ และสร้างความตระหนัก โดยอาศัยกลไกและสื่อชนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอนและอบรม

7. แผนงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งพัฒนาแนวทางและระบบให้ความช่วยเหลือ ดูแล ฟื้นฟูนักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ยาในทางที่ผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการใช้สารเสพติด

8. แผนงานความร่วมมือกับต่างประเทศ การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งขยายโลกทัศน์ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการศึกษาดูงานการประชุมสัมมนา และแลกเปลี่ยนทรรศนะ โดยตรงกับนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนร่วมมือกับองค์กรพัฒนาและดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์

9. แผนงานวิจัยและประเมินผล การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งที่จะพัฒนางานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดอย่างมีระบบ โดยอาศัยกระบวนการสำรวจ วิจัย และประเมินผล

แนวทางการดำเนินงาน

1. กำหนดให้บรรจุเนื้อหาสาระเรื่องโทษและพิษภัยของสารเสพติดไว้ในหลักสูตรทุกระดับชั้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นมา

2. จัดอบรมครู – อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในการสอน และสามารถทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ด้านการป้องกันสารเสพติดได้ (อบรมไปแล้วมากกว่า 40,000 คน)

3. มีการจัดทำสื่อต่าง ๆ รวมทั้งหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องโทษ พิษภัยและการป้องกันสารเสพติด

4. จัดทำแผนป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษาเป็นแผนระยะ 5 ปี สอดรับกับแผนป้องกันยาเสพติดของประเทศตามนโยบายของรัฐบาล โดยในแผนดังกล่าวได้กำหนดนโยบายมาตรการและแนวทางดำเนินงาน ซึ่งได้แจกจ่ายให้หน่วยงานและสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

5. ได้กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษา ดังนี้

5.1 พัฒนาบุคลิกภาพและทักษะชีวิต ด้วยการเร่งส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์และการกีฬา รวมทั้งกำหนดให้มีคณะครูจำนวนหนึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบงานป้องกันสารเสพติดของสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด จริงจังและต่อเนื่อง

5.2 จัดระบบข้อมูลและดำเนินการสำรวจสภาพปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวิธีการดำเนินงาน

5.3 ให้สถานศึกษาใช้กระบวนการแนะแนวทักษะชีวิต เพื่อให้นักเรียนรู้จักปฏิเสธเมื่อเพื่อนชักชวน

5.4 จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา เช่น

5.4.1 โครงการเสริมร่วมใจด้านภัยยาบ้า

5.4.2 โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน

5.4.3 โครงการโรงเรียนสีขาว

5.4.4 โครงการพี่เตือนน้อง

5.4.5 โครงการกีฬาต้านยาเสพติด

5.4.6 โครงการจัดกิจกรรมทางเลือกสำหรับนักเรียน นักศึกษา

5.4.7 โครงการตรวจสุขภาพนักเรียน นักศึกษาประจำปี

6. ได้กำหนดเป็นมาตรการให้สถานศึกษาปฏิบัติสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด ไว้ดังนี้

6.1 กรณีพบนักเรียนติดสารเสพติดให้โทษในโรงเรียน ทางโรงเรียนจะไม่ไล่ออก แต่จะอนุญาตให้หยุดพักการเรียนไปเข้ารับการรักษาบำบัดได้

6.2 กรณีนักเรียนติดสารเสพติดจะขอย้ายโรงเรียน เนื่องจากถูกข่มขู่จากผู้จำหน่ายให้ขอย้ายได้ โดยหัวหน้าสถานศึกษาประสานงานกันโดยตรง เพื่อพิจารณาแผนการเรียนและความเหมาะสมเป็นกรณี ๆ ไป

6.3 ในกรณีที่นักเรียนเป็นผู้จำหน่ายสารเสพติดให้โทษในโรงเรียน ให้ใช้มาตรการทางกฎหมายโดยตรง เพราะโรงเรียนไม่อาจปกป้องผู้ทำผิดกฎหมายได้ และเพื่อไม่เป็นการเปิดทางให้ชั้นนักเรียนเป็นผู้จำหน่ายสารเสพติดในโอกาสต่อไป

7. ได้จัดทำแนวทางการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามมติที่ประชุมของคณะกรรมการประสานงานการป้องกันยาเสพติด ดังนี้

7.1 ให้ทำการสำรวจเพื่อจำแนกกลุ่มเป้าหมายสำหรับดำเนินการแก้ปัญหายา โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลัก คือ

- 7.1.1 กลุ่มที่ไม่เคยใช้ยา
- 7.1.2 กลุ่มที่มีประสบการณ์แต่ยังไม่ติด
- 7.1.3 กลุ่มที่ติดยา
- 7.1.4 กลุ่มที่ค้ายา

7.2 ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหายาโดยการผสมผสานมาตรการอย่างครบวงจร และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

7.3 ให้นักเรียน นักศึกษา และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ปัญหายาเสพติดในโรงเรียน

7.4 ให้มีการตรวจสอบสภาพนักเรียน นักศึกษาเป็นประจำ รวมถึงการขยายผลโดยการตรวจปัสสาวะในกลุ่มเสี่ยง ตามแนวทางการตรวจสอบสภาพนักเรียน นักศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

8. เพื่อให้การดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สนองนโยบายตามแผนป้องกันยาเสพติดของประเทศและนโยบายของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด เพื่อดูแลรับผิดชอบการดำเนินงานทั้งในระดับกระทรวง ระดับกรม และระดับสถานศึกษา (เรียกโดยย่อว่า ปปส.ศธ. ปปส.กรม. และ ปปส.สถานศึกษา)

บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในการป้องกันยาเสพติด

กรมสามัญศึกษาได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการป้องกันยาเสพติดให้โทษในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง นอกจากผู้บริหารโรงเรียนแล้ว ผู้ที่ยังมีหน้าที่หลักก็คือ ผู้ช่วยฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2535, หน้า 45)

1. การวางแผนงานปกครองนักเรียน
    - 1.1 การรวบรวมและการจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับงานปกครอง
    - 1.2 การทำแผนงานปกครอง
  2. การบริหารงานปกครองนักเรียน ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ และ การประสานงานปกครอง
  3. การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
    - 3.1 การส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
    - 3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม
    - 3.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม
    - 3.4 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
    - 3.5 การยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ประพฤติดี
  4. การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ได้แก่ การป้องกัน และแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่เหมาะสม การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน โรงเรียน และการดำเนินการป้องกันปัญหาโรคเอดส์ในโรงเรียน
  5. การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตย
  6. การประเมินผลปกครองนักเรียน
- การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียน นอกจากจะเป็นหน้าที่ ความรับผิดชอบของโรงเรียนแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แห่งชาติ (2542, หน้า 15) ยังทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ดังนี้
1. มีการจัดทำระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหาเสพติด
  2. การดำเนินการจัดทำแผน / โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียน
  3. การดำเนินงานตามแผนงาน / โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียน ร่วมกับบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  4. การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการดำเนินงาน
  5. การดำเนินงานติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน

สภาพปัญหาเสพติดในปัจจุบันของเขตการศึกษา 12

สภาพปัญหาเสพติดในปัจจุบันทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาของเขตการ ศึกษา 12 มีสาเหตุที่มาของปัญหาหลักอยู่ 4 ด้าน คือ

1. **ตัวนักเรียน** การปฏิบัติตัวของนักเรียน จะเป็นปัญหานำไปสู่การติดยาเสพติด ได้แก่ การคบเพื่อน การถูกชักชวนจากเพื่อน ความเกรงใจเพื่อนง่าย ต้องการที่พึ่งทางใจ บางคนมีปัญหาเรื่องการเรียน แก้ปัญหาไม่ได้ อยากลอง อยากรู้ อยากเค้นดั่ง เป็นที่ยอมรับของเพื่อน มีค่านิยมที่ผิด ติดแพ้นตามเพื่อน เลียนแบบคารา ขาดทักษะในการดำเนินชีวิต ความไม่เป็นตัวของตัวเอง และปัจจัยสำคัญที่จะเอื้อให้นักเรียนติดยาเสพติดคือ สามารถหาซื้อได้ง่ายในชุมชน ผู้นำเขามีมากเพราะรายได้ดี จึงมีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว และยากต่อการกวาดล้างจับกุมของเจ้าหน้าที่

2. **ครอบครัว** ปัญหาของครอบครัวส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของวัยรุ่น และเป็นที่มาของปัญหาการติดยาเสพติด ทำให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว ซึ่งปัญหาที่มักจะพบบ่อย ๆ ได้แก่ ปัญหาการหย่าร้างของพ่อแม่ ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นในครอบครัว ขาดที่พึ่งทางใจ พ่อแม่มีเวลาให้ครอบครัวน้อย เด็กอาศัยอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่พ่อแม่ รวมตลอดถึงเด็กที่อยู่หอพัก เอกชนด้วย นอกจากนี้ยังพบปัญหาพ่อแม่ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีของลูก มีการทะเลาะเบาะแว้งเป็นประจำ ครอบครัวขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติด และประการสำคัญคือ ผู้ปกครองไม่ยอมให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษา ปกป้องช่วยเหลือลูกในทางที่ผิด ทำให้ปัญหาลุกลามใหญ่โตเกินกว่าจะแก้ไขได้

3. **สถานศึกษา** สถานศึกษาเป็นแหล่งรวมของเด็กจากหลายชุมชนเข้ามาอยู่ด้วยกันจำนวนมาก ครูผู้สอนมีภารกิจมากเกี่ยวกับการสอน และมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียน จึงมีการดูแลเฝ้าระวังไม่ทั่วถึง การบริหารจัดการกับปัญหาเสพติดของสถานศึกษาก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด ที่พบบ่อยเสมอ ๆ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญของปัญหา ปกปิดสภาพปัญหาที่แท้จริง เกรงจะเสื่อมเสียชื่อเสียงของสถานศึกษา ครูและบุคลากรของสถานศึกษาขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดทำสื่อการเรียนรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เพื่อเตือนสตินักเรียนดี ๆ ไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และประการสำคัญคือ สถานศึกษาขาดการติดตามผลและดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานไม่เป็นรูปธรรมจริงจังเพราะขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดแรงจูงใจในการดำเนินงาน และครูฝ่ายปกครองผู้รับผิดชอบไม่มีเวลามากพอที่จะติดตามเรื่องอย่างจริงจัง เพราะภาระหน้าที่ความรับผิดชอบมีมากเกินไป

4. **สภาพสังคมและเศรษฐกิจ** สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในปัจจุบัน มักจะส่งผลให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในชุมชนรอบ ๆ สถานศึกษา มีการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง และไหลทะลักปะปนเข้ามาในสถานศึกษาอย่างรวดเร็ว จากสภาพปัญหาเช่นนี้มีสาเหตุที่มาของปัญหาคือ สภาพสังคมรอบข้างสถานศึกษาเป็นแหล่งชุมชนแออัด สังคมใกล้บ้านนักเรียนเป็นสังคมที่เสื่อมโทรม มีแหล่งอบายมุขและสถานบันเทิงเรีงรมย์

มากมาย สื่ออิเล็กทรอนิกส์และสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารมีกลาดเกลื่อน ขาดการควบคุมดูแลอย่างจริงจัง สภาพสังคมมีความฟุ้งเฟ้อ เลียนแบบสังคมเมืองตะวันตก นอกจากนี้สภาพปัญหาสังคมชายแดนไทย ซึ่งมีการเดินทางไปมาติดต่อค้าขายกับมิตรต่างประเทศ จะเป็นเส้นทางผ่านของยาเสพติดจากต่างประเทศไหลเข้ามาแพร่ระบาดในประเทศ และสังคมชุมชนชายแดนไทยอย่างรุนแรง ประกอบกับผู้รับผิดชอบของบ้านเมืองไม่เอาใจใส่อย่างจริงจัง และที่ร้ายแรงกว่านั้นคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐก็อยู่เบื้องหลังของการดำเนินการครั้งนี้ด้วย

แนวคิดและทิศทางการแก้ไขปัญหายาเสพติด เขตการศึกษา 12

กิจกรรมในสถานศึกษา

1. จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิต ได้แก่ การหารายได้ระหว่างเรียน การเกษตรสาริต สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น
2. จัดบริการให้คำปรึกษาเรื่องปัญหาการเรียน และปัญหาส่วนตัว
3. จัดโครงการแนะแนวสู่จตุร เชื่อมบ้านนักเรียน
4. ควรจัดประชุมผู้ปกครองเป็นประจำทุกภาคเรียน
5. จัดโครงการครูในดวงใจ
6. ประสานความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น
7. กำหนดมาตรการควบคุมสื่อ และแหล่งบันเทิง
8. จัดกลุ่มสนใจอาชีพระยะสั้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว
9. ประชุมผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัดในเขตพื้นที่ เพื่อประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหา ยาเสพติด
10. ให้ความร่วมมือ ความเข้าใจกับผู้ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
11. หน่วยงานสถานศึกษาในสังกัดจังหวัด ควรดำเนินงานในแนวทางเดียวกัน และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
12. จัดทำโครงการสอนหลักธรรมขจัดปัญหายาเสพติด
13. จัดกิจกรรมลานกีฬา เพื่อส่งเสริมการเล่นกีฬาทุกตำบล
14. จัดกิจกรรมวันครอบครัว เช่น วันพ่อ วันแม่ วันแห่งความรัก ฯลฯ
15. จัดตั้งคณะกรรมการป้องปรามแหล่งอบายมุขและสารเสพติดในสถานศึกษา
16. จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ครู – อาจารย์ลด ละ เลิกอบายมุขทั้งปวง อุทิศเวลาให้นักเรียนอย่างแท้จริง

17. ประสานขอความร่วมมือให้สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียนที่เข้าไปมั่วสุม โดยขอให้แจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบทราบ

18. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมอบรมปลูกฝังจริยธรรม และสร้างทัศนคติที่ดีให้นักเรียนตลอดปี

19. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ผู้ปกครองให้ร่วมมือกับสถานศึกษา ยอมรับและเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาสาเหตุของสถานศึกษา

20. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดมาตรการให้โรงเรียนทุกสังกัด จัดผู้ดูแลและมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงให้มีเวลาว่างเพียงพอ

21. สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการออกตรวจติดตามนักเรียนนอกสถานศึกษา

22. ให้ความรู้กับผู้เกี่ยวข้องของสถานศึกษา โดยตระหนักเสมอว่าผู้ติดยาเสพติดยังเป็นผู้มีคุณค่าต่อสังคม และต้องการความอบอุ่นจากสังคม

23. จัดบริการตรวจสุขภาพประจำปีให้นักเรียน นักศึกษา

24. จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ใช้สารเสพติดในสถานศึกษาและคอยสอดส่องดูแลความประพฤติ

25. ให้หยุดเรียนเพื่ออยู่ใกล้ชิดผู้ปกครอง

26. การปราบปรามใช้ระเบียบของสถานศึกษาเป็นบทลงโทษ สำหรับสภาพปัญหาที่รุนแรงเกินความสามารถให้มอบให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง

กิจกรรมนอกสถานศึกษา

1. รัฐบาลควรมีมาตรการในการกวาดล้าง ปราบปรามให้จริงจัง บทลงโทษ ระบบกฎหมาย ควรให้หนักกว่านี้

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรต้องจริงจัง ในการตรวจจับและปราบปรามลงโทษผู้ผลิตและผู้ขายให้เจ็บขาดและรุนแรง ไม่ให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ควรจะมีการดูแลให้อยู่ในกรอบวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงามของไทย ควรจะมีบทลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนอย่างจริงจัง

ตารางที่ 1 สภาพยาเสพติด สิ่งขมอมมา สื่อดรามกอนจารและอันรพาลของสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในพื้นที่เขตการศึกษา 12

ระดับ การศึกษา	จำนวน นักเรียน	กลุ่มผู้ใช้สารเสพติด				ยาเสพติด				สิ่งขมอมมา				สื่อลามก อันรพาล	หมาย เหตุ
		เฮโรอีน	ฝิ่น/ กัญชา	ยาบ้า	สาร ระเหย	กลุ่มผู้เคยมี	กลุ่มที่ ติดสาร	กลุ่มที่ สารเสพติด และบำบัด	กลุ่มที่ สารเสพติด หายแล้ว	กลุ่มที่ สงสัยว่า ค้าสาร เสพติด	สุรา	บุหรี่	การพนัน		
ประถม	417,589	-	-	10	2	9	-	9	1,243	-	-	172	26	-	-
ม.ต้น	169,182	-	-	120	-	91	104	64	1,028	187	146	-	20	-	-
ม.ปลาย	110,589	-	-	-	-	578	112	528	3,109	150	130	328	54	-	-
ปวช.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ปวส.	56,830	-	30	-	-	196	160	108	1,497	73	53	87	7	1	-
ปริญญาตรี	55,832	70	-	-	-	25	70	25	-	250	125	40	20	-	-
รวม	810,022	70	30	130	2	899	446	734	6,877	660	454	627	127	1	-

สาเหตุของการติดยาเสพติดของนักเรียน

จากการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้เข้าสู่สถานศึกษาโดยเร็ว ซึ่งนักเรียนติดยาเสพติดเป็นจำนวนมาก มีสาเหตุของการติดยาเสพติดเป็นผลมาจากครอบครัว สถาบัน สภาพทางสังคม และมูลเหตุส่วนตัวของนักเรียน (สุรเดช วงศ์บา, 2524, หน้า 47) ในส่วนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเสพยาเสพติดโดยมีเหตุผลว่า อยากทดลองใช้ แก้ปัญหาตนเอง และเพื่อนชักชวน (ทวีศักดิ์ ธีระพันธ์, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ทิพย์อร ไชยณรงค์, 2535, หน้า 38)

นักเรียนและนักศึกษากลุ่มที่เคยใช้และไม่เคยใช้สารเสพติด มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าสาเหตุของอาการใช้สารเสพติดประเภทกัญชา ใบกระท่อม ฟีน มอร์ฟีน เฮโรอีน เหล้าแห้ง ทินเนอร์ และเบนซิน เพราะอยากทดลองเอง สูบบุหรี่เพราะต้องการระงับความปวด ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างกันคือ นักเรียนและนักศึกษากลุ่มที่ไม่เคยใช้สารเสพติดคิดว่า สาเหตุของการรับประทานยากระตุ้นประสาทเพราะต้องการระงับความปวด แต่กลุ่มที่เคยใช้สารเสพติดคิดว่า สาเหตุเพราะอยากทดลอง (ศูนย์เวชศึกษาป้องกัน วิทยาลัยครูสงขลา, 2527, หน้า 54)

ส่วนหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ได้ทำการวิจัยพบว่า นักเรียนและนักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ

สารกลุ่มที่ 1 กัญชา ใบกระท่อม ฟีน เฮโรอีน และสารระเหย มีสาเหตุของการใช้มาจากความอยากลองมาเป็นอันดับหนึ่ง และสาเหตุที่รองลงมาคือ เพื่อนชักชวนกับเพื่อความสนุก

สารกลุ่มที่ 2 ยาแก้ปวดประสาท และยากระตุ้นประสาท มีสาเหตุของการใช้มาจากความอยากลองมาเป็นอันดับหนึ่ง สาเหตุรองลงมาคือ นำไปบำบัดความปวดและมีเรื่องไม่สบายใจ

สารกลุ่มที่ 3 บุหรี่และเหล้า มีสาเหตุของการใช้มาจากความอยากลองเป็นอันดับแรก และสาเหตุรองลงมาคือ เพื่อความสนุก มีเรื่องไม่สบายใจ เพื่อความโก้หรู และเพื่อนชวนหรือต้องการเข้ากับเพื่อน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ทิพย์อร ไชยณรงค์, 2535, หน้า 42)

ปัจจัยที่เอื้อต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียนและนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา การที่นักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษามีการใช้สารเสพติดสูงกว่าระดับอื่น ๆ นั้น ถ้าพิจารณาจากปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยสิ่งแวดล้อมของนักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาจะพบว่า ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการใช้สารเสพติดมี 3 ประการ ดังนี้

1. **ธรรมชาติของวัยรุ่น** นักเรียนนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาสาขาอาชีพ หรือที่เรียกว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรกรรม ฯลฯ จะอยู่ในช่วงอายุ 15 – 20 ปี เป็นช่วงวัยรุ่นซึ่งผ่านพ้นจากความเป็นเด็กและก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ จึงเป็น

วัยที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เช่น

- 1.1 ต้องการอิสระเป็นตัวของตัวเอง
- 1.2 ต้องการการยอมรับและยกย่อง
- 1.3 ชอบทดลองประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ
- 1.4 อารมณ์อ่อนไหว เปลี่ยนแปลงง่าย หลงง่าย เบื่อง่าย คลั่งง่าย
- 1.5 สังคมคือกลุ่มเพื่อนร่วมวัย ทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ
- 1.6 เลียนแบบผู้ที่ตนนิยมชมชอบ

กล่าวกันว่า วัยรุ่นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เป็นช่วงวัยที่กำลังค้นหาเอกลักษณ์

(identity) ของตนเอง

ปัญหาที่เกิดกับวัยรุ่นเกี่ยวกับการค้นหาตนเอง ได้แก่

1. ไม่รู้ว่าจะค้นหาตนเองเพื่อจะเข้าใจตนเองได้อย่างไร
2. ค้นหาตนเองไม่พบ
3. ตนเองที่พบไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง เช่น เป็นตนเองในความคิดฝัน เป็นตนเองใน

รูปแบบของเพื่อน หรือของขวัญใจวัยรุ่นที่ตนนิยม

4. มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองที่สับสน
5. ภาพของตนเองที่ได้พบ เป็นภาพที่ด้อยศักดิ์ศรีและเต็มไปด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ
6. ค้นหาภาพพจน์ของตนเองอย่างผิดวิธี
7. สิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ ครอบครัว ไม่ช่วยให้วัยรุ่นค้นหาตนเองและพบ

“ตนของตนเอง” ที่มั่นคงและมั่นใจในตัวเอง ในชีวิตและอนาคต

2. ลักษณะบุคลิกภาพ จากการศึกษาสำรวจพบว่า ลักษณะบุคลิกภาพบางอย่างของ

นักเรียนนักศึกษาอาจโน้มนำไปสู่การใช้สารเสพติดได้ง่าย เช่น จากคำตอบของนักเรียนนักศึกษาสายอาชีพบางส่วน เกี่ยวกับเหตุการณ์เลือกแนวทางการศึกษาต่อ

- 2.1 ว่ากันว่าคนเรียนอ่อน ควรเรียนสายอาชีพ
- 2.2 ไม่รู้จะเรียนอะไร เลยเลือกตามเพื่อน
- 2.3 เป็นผู้หญิง แม่บอกให้เรียนพาณิชย์
- 2.4 อยากได้กางเกงขายาวมานานแล้ว
- 2.5 ชอบ ตั้งใจอยู่แล้ว
- 2.6 จะได้โตเสียที
- 2.7 อะไรก็ได้ ขอมีวิชาชีพติดตัวก็พอแล้ว
- 2.8 เสียค่าย อยากเรียนต่อ ม.4 มากกว่า แต่ฐานะทางบ้านไม่ดี

คำตอบเหล่านี้พอจะสะท้อนให้เห็นลักษณะบางประการที่น่าสนใจของนักเรียนนักศึกษาสายอาชีพ ซึ่งมีผลผลักดันให้มีการใช้สารเสพติด ได้แก่ มีบุคลิกภาพอ่อนแอ จิตใจอ่อนไหว ขาดความภาคภูมิใจในตนเองหรือมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ขาดการวางแผนชีวิตหรือขาดเป้าหมายของชีวิต และมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ประกอบกับเมื่อต้องมาพบกับค่าเล่าเรียนต่างๆ จากบุคคลทั่วไปหรือสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านลบ เช่น รักพวกพ้องในทางที่ผิด มีพฤติกรรมก้าวร้าว แต่งกายไม่เหมาะสม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ฯลฯ ยังเป็นการตอกย้ำจุดอ่อน ทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดต่ำลงไปอีก มองตนเองไม่มีคุณค่า และมองโลกในแง่ร้าย เป็นต้น

3. สภาพแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนสายอาชีพ นักเรียนนักศึกษาต้องเรียนภาคปฏิบัติฝึกงานอาชีพ ซึ่งเป็นการใช้แรงงาน ใช้สมาธิ และความพากเพียรอย่างสูง นักเรียนนักศึกษาจึงแสวงหาสิ่งผ่อนคลายความเคร่งเครียด หรือต้องการบางสิ่งบางอย่างเป็นการกระตุ้นและเพิ่มพลังในการทำงานอย่างไม่เห็นคเหนื้อย นักศึกษาบางกลุ่มมีความเชื่อและค่านิยมผิด ๆ ว่า ลูกผู้ชายต้องลองทุกอย่าง เป็นรสชาติของชีวิต สารเสพติดทุกชนิดลองแล้วไม่ติด นั่นคือความเป็นวีรบุรุษ บางแผนกวิชารุ่นพี่หัดให้รุ่นน้องทดลองตั้งแต่วันรับน้องใหม่ ถ้าใครไม่ลอง ใครไม่กล้า ก็คือคนที่ไม่เป็นลูกผู้ชาย สารเสพติดหลายอย่างจึงแพร่ระบาดเข้ามาในสถานศึกษา ทั้งบุหรี เหล้า สุรา ยาบ้า กัญชา ยาปลอมประสาท จนถึงเฮโรอีน

สถิติที่สำคัญเกี่ยวกับสารเสพติด

สถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับงบประมาณ (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, 2542)

ตารางที่ 2 งบประมาณที่ใช้เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด พ.ศ. 2531 – 2540

ปีงบประมาณ	งบประมาณทั้งประเทศ (บาท)	งบประมาณของกระทรวง ศึกษาธิการ
2531	284,370,400	-
2532	324,010,400	-
2533	402,647,100	-
2534	472,928,400	-
2535	652,994,900	-
2536	882,870,371	-
2537	652,736,433	8,427,490
2538	692,690,800	16,804,000
2539	870,105,250	14,563,400
2540	1,171,116,050	26,453,000

การแพร่ระบาดของยาและสารเสพติดในกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ปี พ.ศ. 2533-2538
(สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, 2542)

ตารางที่ 3 จำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในกลุ่มนักเรียนในปี พ.ศ. 2533 – 2538

ปี พ.ศ.	จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษา (คน)
2533	446
2534	743
2535	1,400
2536	3,084
2537	4,250
2538	5,817

ตารางที่ 4 จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษาในแต่ละระดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 - 2538

ระดับการศึกษา	ปี พ.ศ.					
	2533	2534	2535	2536	2537	2538
ประถมศึกษา	20	33	49	191	231	341
มัธยมต้น	148	259	411	989	1,384	2,186
มัธยมปลาย	151	199	498	246	345	542
ปวช.	49	86	139	1,073	1,619	1,971
ปวส.	4	8	6	157	197	299
ฝึกหัดครู	1	–	–	6	7	11
มหาวิทยาลัย	–	–	–	74	131	211
โรงเรียนตำรวจ ทหาร	–	–	–	1	–	–
ต่างประเทศ	10	12	3	4	1	3
อื่น ๆ	–	–	1	1	4	–
ไม่ตอบ	63	146	3	342	322	253

ข้อมูลเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและสารเสพติดในระบบสมัครใจของสถานศึกษาทั่วประเทศ (เพิ่มเติม) พ.ศ. 2538 – 2540

ตารางที่ 5 จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการบำบัดรักษา

ปีงบประมาณ	จำนวนผู้ป่วยทั้งหมด (ราย)	จำนวนผู้ป่วยใหม่ (ราย)
2538	90,130	32,779
2539	66,541	26,832
2540	7,954	3,008

(ต.ค. – ธ.ค. 2539)

ตารางที่ 6 ประเภทสารเสพติดหลักที่ใช้ในปี พ.ศ. 2540 (ต.ค. – ธ.ค. 2539)

ชนิดสารเสพติด	จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา	ร้อยละ
เฮโรอีน	5,918	74.4
ฝิ่น	324	4.1
กัญชา	66	.8
สารระเหย	30	.4
ยาบ้า	977	12.3
สุรา	231	2.9
บุหรี่	70	.9
เมทาโดน	85	1.1
อื่น ๆ	253	3.1
รวม	7,954	100

หลักการป้องกันยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติด หมายถึง การให้การศึกษาระดับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุของการติดยาเสพติดแก่เยาวชนและประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันยาเสพติด จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของยาเสพติดอย่างลึกซึ้ง และยังคงมีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาต้องทำ ความเข้าใจจิตวิทยาของนักเรียน นักศึกษา โดยการให้การศึกษ การปลูกฝัง อบรม เลี้ยงดูให้มี พัฒนาการและความเจริญงอกงามไปตามวัย ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รู้จัก ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตน ครอบครัว และสังคม สร้างเสริมให้มีค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง เหมาะสม ตลอดจนการตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง ที่สถาบันในสังคมทุกสถาบันจะต้องเล็งดู ทำนุบำรุงและปลูกฝังให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มี คุณภาพ อันเป็นพลังสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ แต่ในสังคมยังพบว่าเยาวชนส่วนหนึ่ง ประสบปัญหาในชีวิต และไม่อาจจะแก้ไขได้ด้วยตนเอง จึงหันไปพึ่งยาเสพติดในลักษณะต่าง ๆ กัน ปัญหาดังกล่าวนี เป็นสาเหตุสำคัญที่จะสกัดกั้นความเจริญงอกงามของเด็กและเยาวชนทั้งทาง ด้านสมอง ร่างกายและจิตใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2524, หน้า 32)

กรมการฝึกหัดครู (2525, หน้า 22) ได้กล่าวถึงการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา โดยสรุปไว้ว่า

1. ต้องจัดการศึกษาให้ทุกคนได้รับ “ความต้องการทางอารมณ์” โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับวิธีการสอน และการปฏิบัติของครู
  2. สอนนักเรียนแต่ละคนที่มีความสามารถเฉพาะตัว ส่งเสริมความสามารถนั้นให้ปรากฏ
  3. สอนให้รักดีและเป็นแบบอย่างที่ดี
  4. จัดกิจกรรมชุมชน ส่งเสริมทักษะความสามารถต่าง ๆ
  5. จัดกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้นักเรียนกระทำดี
  6. ฝึกให้รู้จักทางระบายความคับข้องใจในทางที่เหมาะสม เช่น เล่นกีฬา
  7. สอนในการเลือกคบเพื่อน
  8. สอนให้รู้จักการยับยั้งชั่งใจ รู้จักการพิจารณาก่อนการตัดสินใจ
  9. ให้ความรู้โทษภัยของการใช้ยาเสพติด
  10. สร้างเจตคติที่ไม่ดีต่อคนติดยา
  11. จัดการศึกษาให้กับบิดามารดาและครู เพื่อรู้ทางป้องกันการใช้ยาในทางที่ผิด
- หลักการป้องกันยาเสพติดที่มุ่งพัฒนาเยาวชนหรือกลุ่มเป้าหมาย ควรคำนึงถึงการส่งเสริมให้เยาวชนหรือกลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกรับผิดชอบตนเอง ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สามารถแสดงออกซึ่งความถนัดและความสนใจ มีจุดมุ่งหมายในการทำงานและแก้ปัญหา มีโอกาสที่จะได้รับประสบการณ์ที่ดีในบ้าน ที่ทำงาน และชุมชน เคารพสิทธิผู้อื่น ตลอดจนการพัฒนาทักษะของตนเองและสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527, หน้า 55)

การป้องกันยาเสพติดจึงเป็นการดำเนินงานเพื่อลดความต้องการของประชาชนและเยาวชนของชาติมิให้ไปใช้ยาเสพติด อันเป็นการป้องกันที่ตัวบุคคลเป็นหลักโดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันแก่เยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยไม่หันไปพึ่งพายาเสพติดเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับตัวเอง ครอบครัวหรือชุมชน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทิศทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และนโยบาย มาตรการ แนวทางการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการใน 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการให้การศึกษา กิจกรรมทางเลือกและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
2. ด้านการพัฒนากระบวนการบริหาร การพัฒนาบุคลากรและสารสนเทศ
3. ด้านการป้องกัน บำบัด และฟื้นฟูสมรรถภาพ
4. ด้านความร่วมมือกับต่างประเทศหรือหน่วยงานอื่น
5. ด้านงานวิจัยและประเมินผล

การให้การศึกษา กิจกรรมทางเลือกและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

การให้การศึกษา เป็นการให้ความรู้เรื่องยาเสพติดเป็นวิธีการป้องกันที่สำคัญ ซึ่งในการรณรงค์ต่อต้านการใช้ยาเสพติดในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้เน้นการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด โดยเฉพาะเรื่องพิษภัย (ประเสริฐ ดันสกุล, 2522, หน้า 42) จุดมุ่งหมายของการให้ความรู้เรื่องยาเสพติดในระยะต้น เป็นการป้องกันการใช้ยาเสพติดในระยะยาว กล่าวคือ เป็นการสร้างนิสัย พัฒนาสติปัญญา ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง และการปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้อง

ปัจจุบันการให้ความรู้เรื่องยาเสพติดในโรงเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโทษพิษภัย ลักษณะของยาเสพติด สาเหตุการติดยาเสพติด การป้องกันยาเสพติด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2524, หน้า 38) ในการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด นอกจากจะสอนโดยตรงในวิชาสุขศึกษาแล้ว การสอดแทรกเรื่องภัยอันตรายที่เกิดจากการใช้ยาผิด ๆ และการใช้ยาเสพติดเข้าไปในบทเรียนต่าง ๆ ตามแต่โอกาสจะอำนวยนั้น จะเป็นเครื่องกล่อมกล่อมทัศนคติต่อต้านยาเสพติดให้แก่เด็กไปทีละน้อย ๆ โดยไม่รู้ตัว นับว่าเป็นวิธีที่ให้ผลดีและยั่งยืนกว่าการสอนเรื่องยาเสพติดโดยตรง ซึ่งครูจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นพิเศษ

นอกจากนี้ การให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาเสพติดแก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี แนวทางในการปฏิบัติสำหรับครู มีดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และติดตามความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่ออบรมชี้แจงให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจและสามารถป้องกันตนเองจากพิษภัยของยาเสพติดได้ โดยพยายามสอดแทรกคำชี้แจงทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้
2. หมั่นสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เมื่อพบนักเรียนคนใดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกติ ให้บันทึกพฤติกรรมในระยะเบี่ยงเบนเพื่อประกอบการพิจารณาหาทางช่วยเหลือ
3. ในกรณีสงสัยหรือรู้ว่านักเรียนคนใดมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องรีบดำเนินการช่วยเหลือหรือแก้ไขสถานการณ์ที่เห็นสมควรโดยทันที
4. นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อป้องกันมิให้นักเรียนแยกตัวไปในที่ไม่เหมาะสม และควรชวนตัวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กด้วย